

TELESZKY JÁNOS

A TAKARÉKOSSÁGRÓL

*A Magyar Cobden Szövetségben 1928. december 4-én
tartott előadás.*

A MAGYAR COBDEN SZÖVETSÉG KIADÁSA, BUDAPEST

Krausz J. és Társa, Budapest, V., Falk Miksa-u. 15. Telefon : Automata 110—17

Fischer Ödön, elnök:

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A Magyar Cobden Szövetség ülését megnyitom és őszinte tisztelettel köszöntöm mai előadómat, akinek megjelenése körünkben eseményszámba megy, a régi Magyarország nagy aktívumát: Teleszky János önmagyméltóságát.

Utoljára a felsőházban hangzott fel bölcs és elfogulatlan kritikai szava olyan rezonanciával, amely az egész országnak felszabadulást jelentett. Ott mondotta sok más igazsággal egyetemben, hogy: a lüktető gazdasági élettel holt törvényszakaszok és bürokratikus szervezetek lépést tartani nem tudnak; hogy: közgazdasági politikánk nemhogy előmozdítaná az egyéni vállalkozási kedvet és annak eredményességét, de az úgynevezett altruisztikus intézményeknek állami, városi és egyéb közpénzekkel való támogatása és alapítása a magánvállalkozási tevékenységet bénítja, hogy: túl vagyunk adóztatva és túl vagyunk kormányozva; hogy: új középosztályt akarnak teremteni és közben a régit tönkreteszik; hogy: alig lát olyan beruházást, mely a drága külföldi kölcsön kamatait meghozná.

Teleszky János végre kimondta, amit eddig senki sem mert ilyen világosan megfogalmazni: hogy a kormány mindenfajta intézkedése, ha gazdaságpolitikai vagy szociálpolitikai is, sohasem hagyja figyelmen kívül a központi kormányzati elv érvényesülését: hogy a kormány és hatalmi-szervezete közvetlenül rendelkezhes-

sék a polgársággal; as elemi jogokat sem adja meg egyetemesen, hanem a jogokat kedvezményekké degradálja, hogy a kedvezmények adományozásával politikailag lekötöztessen és a kormánnyal függő viszonyba hozzon lehetőleg mindenkit.

Bátor és nemesveretű kritikájának súlyt ad a pénzügytörténelmi cselekedeteknek az a hosszú sora, amely nevéhez fűződik.

Háborús pénzügyi gazdálkodásunkról klasszikus történelmet írt és a háború befejezése után pénzügypolitikai téren országvezérként tisztelték. A Magyar Közgazdasági Társaság nevezetes ankétján az államháztartás egyensúlyának helyreállítását jelölte meg amaz egyetlen járható útnak, amelyen pénzünk értékállandóságához visszajutunk.

Sok tévelygés után — Genfből kellett szakértőknek kiszállni, hogy egy szanalási programot kidolgozva, Teleszky profetikus álláspontját megerősítsék és alkalmazzák. Ma a gazdasági élet kormánygépezetét mások irányítják, ő a közvéleményt képviseli. A közvéleményt képviseli abban a nemes értelemben, hogy nem szűnik meg agitálni a közélet puritánságáért, melynek alaptétele a vállalt kötelezettségek betartása, tehát a valorizáció és a magángazdaság talpraállítása.

Teleszky János nem vállalná az ódiomot a történelem előtt, hogy a magyar kisemberek százezrei tragikusan elspekulálták vagyonukat a haza oltárán és keményen megbélyegzi azt a pénzügypolitikai koncepciót, amely megakadályozza, hogy a magyar állam erkölcsi kötelezettségeibe vetett hit visszatérjen polgárai szívébe.

Teleszky János szerint nem lehetséges, hogy: az

ismeretlen adófizetőknek effective befizetett tőkét elszámolják a magyar tragédia elkerülhetetlen költségei között, — ugyanakkor azonban a szövetkezetek az állam számlálatlan milliárdjaiból élnek mesterséges életet, konkurrálva azokkal, akiknek adófilléreiből telnek ki a horribilis szubvenciók és a szanálási segélyek.

Teleszky János az ismeretlen adófizetők nagy táborának védelmezője, a patinás múlt erős tényezője, a jobb holnap harcosa!

Kérem őexcellenciáját, tartsa meg előadását.

A TAKARÉKOSSÁGRÓL.

Amidőn engedve annak a megtisztelő meghívásnak, hogy a Cobden Szövetségben előadást tartsak, — előadásom tárgyául a takarékoság kérdését választottam, nem azért tettem ezt, mert a köztudatban, talán nem is egészen helyesen, úgy vagyok odaállítva, mintha a takarékoság szélsőséges szószólója volnék, de tettem — inkább ennek dacára azért, mert azt észlelem, hogy közéletünkben, — ahol pedig fogalomzavarokban hiány nincsen — kevés kérdésben uralkodik olyan mélységes fogalomzavar, mint éppen a takarékoság kérdésében. Ez a fogalomzavar nem jelentéktelen mértékben járul hozzá közgazdasági helyzetünk ki nem elégítő alakulásához. Midőn tehát a mai alkalmat felhasználva, szerény tehetségemhez képest hozzá akarok járulni a takarékoság kérdése tekintetében uralkodó fogalomzavar némi tisztázásához, ezzel közgazdasági életünk egészségesebb mederbe való terelésének nagy érdekeit is szolgálni vélem.

A takarékoság kérdésével annak közgazdasági, magángazdasági és államháztartási vonatkozásaiban óhajok foglalkozni.

A takarékoság közgazdasági értelemben azt jelenti, hogy valamely adott gazdasági terület kevesebbet fogyasszon, mint amennyit termel, azaz, hogy termelése eredményének egy részét ne fogyassza el közvetlenül, hanem a további termelés céljaira fordítsa. Ez minden

okszerű gazdasági tevékenység alapja. Legegyszerűbb formája, mely az állatvilágban is nagy mértékben el van terjedve: a készletgyűjtés, ami abból áll, hogy amikor a szükségletek kielégítésére alkalmas tárgyak bőven állanak rendelkezésre, azok egy részét elraktározzák kedvezőtlenebb időkre. Nagyobb jelentőségre a takarékoság akkor tesz szert, amikor a gazdálkodás már nemcsak a szükségletek kielégítésére alkalmas jóságok megszerzésében, gyűjtésében és megóvásában merül ki, hanem azok tervszerű előállítására irányul. Már a szükségletek kielégítésére alkalmas tárgyak megszerzését, gyűjtését és megóvását is előmozdítja erre alkalmas, továbbá az ellenségek elleni védekezést előmozdító eszközöknek a használata, s az emberi civilizáció kezdeté, ilyen eszközök használatba vétele, majd előállítása jelzi. De fokozottabb jelentőséget nyernek az eszközök attól az időponttól fogva, amikor az ember áttér a szükségletek kielégítésére alkalmas jóságok tervszerű termelésére. Az ember gazdasági tevékenységének egy része ily módon már az emberiség ősállapotában, nem a közvetlen fogyasztásra szánt jóságok megszerzésére és előállítására, hanem olyan jóságok — eszközök — megszerzésére és előállítására irányul, amelyek közvetve vagy közvetlenül a további termelés céljait szolgálják. Minél több és jobb ilyen jóságot állít elő az ember, annál eredményesebb lesz a jövőbeli termelési tevékenysége, annál jobban lesz képes kielégíteni szükségleteit s annál több szükségletét lesz képes kielégíteni. Ezek a további termelés céljait szolgáló jóságok képezik a gazdasági értelemben vett tőkét, amely mint tudjuk, a természeti erők és az emberi munka mellett az emberi

termelésnek nélkülözhetetlen tényezője. S bizvást mondhatjuk, hogy amint a legegységibb tőkeképződés megindulása volt az emberi civilizáció kezdete, úgy e civilizáció fejlődését a tőkeképződésnek mindinkább fokozódó mértéke tette lehetővé. Minthogy pedig a takarékoság vezet a tőkeképződésre, a tőkeképződésre vezető takarékoság tekinthető joggal az emberi civilizáció alapjának s e civilizáció fejlődése alapfeltételének. A civilizáció fejlődése mind több és több emberi szükségletnek minél szélesebb körben és minél jobban való kielégítését teszi lehetővé, — amit a termelés fokozásával ér el. Ennek viszont előfeltétele a rendelkezésre álló tőke gyarapodása, tehát a takarékoság. A takarékoság és az emberi szükségletek minél nagyobb mértékű kielégítése közt tehát nincs ellentét, amint azt a felületesen ítélok gondolják. Hiszen csak az a társadalom tudja fokozni fogyasztását, azaz jobban kielégíteni tagjainak szükségletét, amelyik fokozott takarékosággal nagyobbodó termelést tesz lehetővé. Viszont a fokozott termelés nemcsak lehetővé, de szükségessé is teszi a szükségleteknek nagyobb mértékben való kielégítését. Másrészt, hacsak nem akarunk megállni a szükségletek kielégítése terén egyszer már elért fokon, vagy éppen visszafejlődni, — a fokozott termelésből mindig nagyobb és nagyobb mennyiséget kell további tőkegyűjtésre fordítani, azaz megtakarítani.

A tőkegyűjtés által lehetővé vált nagyobb termelés, az ennek nyomában járó nagyobb fogyasztás és fokozottabb tőkegyűjtés, amely ismét fokozottabb termelést, fogyasztást és tőkegyűjtést tesz lehetővé és szükségessé, — ez az emberi civilizáció útja s ez ve-

zetett el, az emberi intelligencia és tudás fejlődésével, as ősember fahusángjától a villanymotorig és fog elve-rethetni még beláthatatlan messzeségekbe.

Takarékosságnak, termelésnek és fogyasztásnak ez a kölcsönhatása annál szembeötlőbb, minél kezdetle-gesebb formák közt bonyolódik le az emberi gazdálko-dás és annál elmosódottabb, minél szövevényesebbé válik az.

Különösen alkalmas volt ennek az összefüggésnek az elhomályosítására az a változás, amelyen a művelt világ gazdasági felépítése a XVIII. század közepe óta keresztül ment. Az emberi civilizációval karöltve fejlődő gazdasági élet mindinkább a differenciálódás felé halad, az ősember termelő, tőkés és fogyasztó volt egyszemélyben. Manap a tőkés, a termelő s ezek körében a vállalkozó, a szellemi és testi munkás, sőt az újabb gazdasági fejlődés következtében előállott nagy vállalati koncentrációk folytán a vállalat-vezetők nagyrészt kü-lönváltak s velük szemben áll még az a nagy csoport, amely a termelésben közvetlenül nem vevén részt, a termelésben közvetlenül érdekeltekkel szemben elsősor-ban fogyasztónak érzi magát; azok, akiket a közéletben általában fogyasztóknak neveznek, akiknek érdekében a fogyasztók politikáját szokták sürgetni, holott tudományszerű szempontból ez helytelen felfogás, azért, mert azoknak az aránylag csekély számúaknak kivételével, akik merőben a mások által való eltartásra szorulnak, közvetlenül vagy közvetve, mindenki részese a nemzeti termelésnek és másrészt mindenki fogyasztó. Természe-tes azonban, hogy ezeknek az így kialakult külön ér-dekeltségeknek, amelyek alapján különböző külön-osz-

tályok keletkeztek, egymás közötti érdekellentétei sokkal szembeszökőbbek, mint az a közös kapocs, amely a takarékoságnak, termelésnek és fogyasztásnak imént említettem kölcsönhatása révén összeköti őket. A takarékoság hordozóit, a tőkéseket illetőleg ez az érdekellentét még fokozottabbá vált a legújabbkori gazdasági fejlődés következtében, amelynek eredményeként a hitellező és az adós közötti viszonyból, de sőt a vállalkozásban résztvevő tőke és a vállalat, valamint annak vezetője közti viszonyból mindinkább kikapcsolódtak a személyi vonatkozások. A nagy vállalkozások túlnyomó részének részvénytársasági vagy ehhez hasonló formába való öntése, a különböző fajta kötvénykölcsönök elterjedése, a részvényeknek és kötvényeknek a tőzsde és pénzügyintézetek révén a legszélesebb körökben való elterjedése és ennek révén egy külön tőkepénzes osztály keletkezése a tőkegyűjtés természetét látszólag teljesen megváltoztatta. Ezzel azok előtt, akik nem bírnak kellő gazdasági műveltséggel ahhoz, hogy a látszatok mögött felismerjék a dolgok lényegét, a takarékoságnak a gazdasági életre és az összesség életszínvonalára gyakorolt szerepe is megváltozott, holott a takarékoságnak, termelésnek és fogyasztásnak a kölcsönhatása ma éppen úgy megvan, mint bármikor. Ha e tekintetben nem is idézett elő változást az új gazdasági fejlődés, tagadhatatlan a különböző érdekeltségeknek külön osztályokká való kialakulása, ami a takarékoság és tőkegyűjtés problémáját kiszélesítette, mert belevitte a nemzeti vagyoni és jövedelem mikénti megosztásának a kérdéseit. Minden tudományos alapokon nyugvó szocialisztikus rendszer gyökerei ebből a talajból táplálkoznak. A tő-

kének a termelés szempontjából való fontosságát a szocialisztikus-kommunisztikus gazdasági rend hívei éppen úgy elismerik, mint azok, akik kapitalisztikus-individualisztikus alapon állanak.

Az eltérés abban van, hogy amíg a szocialisztikus-kommunisztikus gazdasági rendszerek azt kívánják, hogy a termelési tényezők, a tőke és a föld, a közösség tulajdonát képezik, mert nézetük szerint ezeknek magánkezekben való tömörülése a munkások kizsákmányolására vezet, addig a kapitalisztikus-individualisztikus alapon állók azt vitatják, hogy a tőkeképződés csak akkor biztosítható, ha a termelési tényezők magántulajdon tárgyát képezhetik és tulajdonosaiknak megfelelő jövedelmet biztosíthatnak.

Ennek a nagy vitának az eldöntése, amely manapság jobban foglalkoztatja az emberiséget, mint valaha, nem tartozik előadásom körébe, ide csak annak a megállapítása *tartozik*, hogy a nemzeti vagyon és jövedelem megoszlásában való bárminő változás csak akkor biztosíthatja az emberi civilizáció haladását, azaz minél több szükségletnek minél nagyobb mértékben való ki, elégítését, ha ez a tőkeképződést és takarékoságot jobban előmozdítja, mint az eddigi. A modern állam politikájának, amely csak jól felfogott szociálpolitika lehet, kétségtelenül arra kell törekednie, hogy minél egészségesebb vagyon és jövedelem eloszlási* viszonyokat idézzon elő, de emellett-mindenkor szem előtt tartandó, hogy a nemzeti vagyon és jövedelem mikénti megoszlásának igen nagy hatása van a takarékoságra és tőkeképződésre.

Ez átvezet bennünket a takarékoságnak magán-

gazdasági szempontokból való taglalására, önként értendővén, hogy az ezentúl előadandók kapitalisztikus-individualisztikus társadalmi és gazdasági rendet tételezésre és nek fel.

Magángazdasági értelemben a takarékoság azt jelenti, hogy kevesebbet költsünk, mint amennyi a jövedelmünk és hogy jövedelmünknek aránylag minél tekintélyesebb részét félretegyük, egyrészt a jövő eshetőségeivel szemben tartalékol, másrészt, hogy annak segélyével magunk, hozzátartozóink és utódaink jövőbeli jobb és könnyebb megélhetését biztosítsuk.

A kívánatos az volna, hogy mindenki kevesebbet költsön, mint amennyi a jövedelme. De ha valahol, itt áll annak a tételnek a helyessége, hogy ahol nincs, ott ne keress. Akinek jövedelme a maga és hozzátartozót jogosult igényeinek a kielégítésére sem elegendő, attól bajosan követelhetjük, hogy még ebből a nem elegendő jövedelemből is félre tegyen. Másrészt az, hogy mi a jogosult igény, nagyon bizonytalan fogalom, s ezért nem látszik teljesen elvetendőnek az a felfogás sem, hogy minden bármily szerény jövedelemből is félre kellene tenni valamit. De az tagadhatatlan, hogy szerény jövedelmekből a megtakarítási lehetőség igen csekély és hogy ez a lehetőség és ezzel karöltve a takarékoság kötelessége az egyéni jövedelem emelkedésével fokozatosan nő. Viszont a túlzott takarékoság sem helyesítható, — bár ettől a hibától bennünket magyarokat igazán nem kell féltetni. Nem volna előnyös gazdasági szempontból és nem is volna értelme, hogy jövedelméből mindenki csak a szorosan vett létminimumnak megfelelő összeget költse el és a többit félre tegye. Hiszen

a gazdasági termelés célja nem az, hogy mindenki a legszűkösebb megélhetési szinten maradjon, hanem ellenkezőleg, hogy mindenkinek a megélhetési szintje lehetőleg és folytonosan emeltesék. Ezért és csak ezért kell takarékoskodni, ennek a célnak a biztosítása nélkül a takarékoságnak nincs létjogosultsága.

A termelt gazdasági jószágoknak az a része, amely a további termelés érdekében nem tőkésítendő, arra van hivatva, hogy elfogyasszuk, mert a fogyasztás épp oly kiegészítője a termelésnek, mint a termelés a fogyasztásnak. A világgazdaság mai, a háború s az azt követő események folytán még mindig dezorganizált helyzetében különösen látjuk, hogy a fogyasztóképesség hiánya milyen káros hatással van a termelés lehetőségeire. Épp úgy, mint az állati szervezetben bármely még olyan jelentéktelennek látszó mirigy funkcionális zavarai az egész szervezet összhangját megbonthatják azt beteggé képesek tenni, a gazdasági szervezetben is a termelés és fogyasztás közt meg kell lennie a természetes összhangnak, amelynek minden megbolygatása beteggé teszi a szervezetet. Ebben az összefüggésben bírálendő el a fényűzés kérdése is. A fényűzés relatív és emellett nehezen meghatározható fogalom; az ami ezelőtt fényűzés számba ment, ma nem az és ami ma annak számít, holnap talán megszűnik fényűzés lenni. Viszont a civilizáció haladásával mindig új fényűzési lehetőségek keletkeznek. Emellett a különböző társadalmi rétegekben és különböző társadalmi viszonyok közt más és más tekintendő fényűzésnek. A fényűzést leghelyesebben talán, mint egy adott időben, adott gazdasági viszonyok közt, egy adott társadalmi kör

normális szükségleteinek kielégítését felülmúló fogyasztást definiálhatjuk. Sokan ugyan már az átlagos életszínvonalat meghaladó fogyasztást is fényűzésnek tekintik. Utópisztikus társadalombölcselek felállíthatják azt a kívánalmat, hogy a nemzeti vagyon és jövedelem úgy legyen elosztva s a gazdasági termelés és fogyasztás úgy legyen berendezve, hogy mindenki minél magasabb színvonalon kielégíthesse szükségleteit, de hogy ezt meghaladó fogyasztást senki sem űzhessen. De a gyakorlati gazdaságpolitikus tisztában kell hogy legyen azzal, hogy ez az állapot — legalább is az emberiség mai erkölcsi és szellemi fejlődés fokán — meg nem valósítható s hogy az általam előbb említett értelemben vett fényűzésnek megszüntetése nagy gazdasági megrázkódtatásokat idézne elő és legalább is egy hosszú átmeneti időn át, a nagy tömegek életszínvonalának sülyedését vonná maga után. Mert a mai gazdasági rendben egyesek fényűzése mások megélhetésének szolgál alapul, és a termelés és fogyasztás összhangjának fenntartása érdekében is szükséges.

Károssá válik azonban a fényűzés, ha az össznépszerűség életszínvonalának fentartása és fokozatos emelése érdekében szükséges tőkeképződés rovására esik, ha kiáltó ellentétbe kerül a nagy tömegek életszínvonalával, ha a közgazdasági terület gazdagságának jelentékeny részét megfelelő ellenszolgáltatás nélkül külföldre tereli, vagy ha a gazdasági jószágok oktalan elpocsékolását jelentő pazarlássá fajul. Ezek ellen a kinövések ellen küzdeni kell, nem a háborús gazdálkodás kihatásaként még mindig sokak szemei előtt lebegő erőszakos eszközökkel, amelyek célra nem vezethetnek, hanem a

felvilágosítás, a gazdasági tudás terjesztése, a meggyőzés, a hazafias érzéseknek nemes eszközökkel való felkelése, szervezkedés, végül a gazdasági élet olyan berendezésével, hogy a nagyobb jövedelemmel bírók fényűzési szükségletei minél nagyobb mértékben legyenek belföldi forrásokból kielégíthetők.

Abból, hogy szerény jövedelemből a megtakarítás lehetősége igen csekély és hogy ez a lehetőség a jövedelem emelkedésével fokozatosan nagyobbodik, önként következik, hogy a takarékoság és tőkegyűjtés előfeltétele, hogy minél többen legyenek olyanok, akiknek Jövedelme meghaladja azt, ami a saját és hozzátartozóik jogosult igényeinek kielégítésére szükséges. Következik ebből, hogy szegény társadalomban a jövő gazdasági fejlődés és az átlagos életszínvonal fokozatos emelkedésének biztosítása érdekében a jelen igényei lehetőleg mérsékelendők, illetve a jövedelmekkel olyan arányba hozandók, hogy a társadalom szegénysége dacára se akadjon meg a tőkeképződés. De következik az is, hogy minél több egy adott gazdasági területen a létminimumot meghaladó jövedelemmel bírók száma, annál több a takarékoság lehetősége és annál több a biztosíték arra, hogy a tőkeképződés emelkedése révén előállott többtermelés folytán emelkedhetik a néptömegek életszínvonala, sőt hogy ennek az érdekében kellő számú nagy jövedelem létezése is kívánatos. De következik ebből az is, hogy mindenkinek, akinek a létminimumnál nagyobb jövedelme van, kötelessége nemcsak a maga és hozzátartozói érdekében, de a közösséggel szemben is, hogy jövedelmének egy részét, még pedig minél nagyobb a jövedelem, annak aránylag mind nagyobb

részét, megtakarítsa. Az, aki tisztességes eszközökkel vagyont szerez, vagy öröklött vagyonát megóvja, nemcsak a maga és hozzátartozói érdekében cselekszik helyesen, de a közösség részéről is elismerést érdemel, amit manapság a háborús és inflációs eléggé el nem ítéltető vagyonszerzések által előidézett nagyon is érthető és indokolt ellenszenves hangulatokat kihasználó és részben azokból táplálkozó demagógia sajnos, figyelmen kívül hagy. Pedig éppen az infláció pusztításai után nagyon kívánatos volna a vagyongyűjtés és megtartás fokozott megbecsülése, mert különösen ott, ahol a pénzürtékcsökkenés nagy arányokat öltött, nagyon bénítólag hat a takarékosági szellem fejlődésére az a körülmény, hogy a múltban éppen legbiztosabbnak tartott s ezért a spekulálni nem akaró középosztály által előszeretettel részesített tőkebefektetések, a fix kamatozású értékpapírok értéküket teljesen elveszítették. Ezért nemcsak az osztóigazság, de a jól felfogott közgazdasági érdekek szempontjából is nem hibázható eléggé, ha azokban az országokban, ahol a pénzürtékcsökkenés a közvetlenül vagy takarékbetétek és életbiztosítások útján közvetve fix kamatozású értékpapírokban elhelyezett vagyonok tekintetében sokkal nagyobb értéktöbbletet idézett elő, mint más vagyonok tekintetében, nem igyekeztek legalább annyira, amennyire ez technikailag és gazdaságilag lehetséges volt, a közösség és a nagyobb mértékben megmentett vagyonok terhére utólagos felértékeléssel jóvátenni az elkövetett igazságtalanságot. A jóvátételnek ez az elmaradása a belső tőkeképződésre gyakorolt kedvezőtlen hatása folytán sokszorosan megbosszulhatja magát az illető országok egész

közgazdaságán, sok esetben, elsősorban talán éppen azok rovására, akik meggyőződésből ellenezték a pénzérték csökkenésének az erre szükségessé vált drasztikus eszközökkel való megakadályozásai, majd a pénzérték csökkenése által a vagyon megoszlásban előállott eltolódásoknak a felértékelés révén való lehető jóvátételét. Ott, ahol es a hiba el lett követve, kétszeresen fontos olyan közszellem kialakulása, amely a vagyonszerzést kellően megbecsüli és olyan pénzügyi és gazdasági politika, amely a belső tőkeképződésnek minél hatalmasabb ösztönzésül szolgál.

Mert a modern technikai fejlődéssel párhuzamosan a termelésnek mind több és több tőkére van szüksége és a rohamlépésben haladó műszaki tudományok vívmányai folytán a meglevő gazdasági tőkék mind gyorsabban használatnak el, illetve válnak értéktelenné. Ez is olyan szempont, amelyet a látszólagos nagy vállalkozói nyereségek megítélésekor nem méltatnak kellően figyelemre azok, akik nem hatolván bele a modern gazdasági élet szövevényeibe, szűk látókörrrel, kellő tudás nélkül mondanak ítéletet, vonnak le következtetéseket és befolyásolják — lehet jóhiszeműleg, — de teljesen ferde irányban a közvéleményt. Nem ajánlható ezeknek eléggé, hogy kissé behatóbban tanulmányozzák a jelenkor két szélsőségének, egyrészt az Északamerikai Egyesült Államoknak, másrészt Szovjetországának gazdasági és társadalmi viszonyait. Bármennyire hajlandók is egyesek figyelembe venni a Szovjetek vezetői által felhozni szokott mentségeket, hogy Oroszországot tönkre tette a háború, hogy különben is tőkeszegény volt s hos v mesterségesen van elzárva a külvilágtól,

meg fogják látni, hogy a nagy tömegek életszínvonala sokkal magasabb ott, ahol a tőkeképződést nem akadályozzák mesterséges eszközökkel és hogy dacára az Egyesült Államokban egyes kevesek kezeibe összpontosuló exorbitáns vagyonoknak és dacára annak, hogy az Egyesült Államok korántsem az az Eldorádó, aminek a manap divatos Amerika-rajongók feltüntetni szeretik, s dacára az ott észlelhető számtalan kinövésnek, mégis megállapítható, hogy ott a legkisebb ember is jobban él, mint Szovjetországban az átlag és hogy a tőkeképződésnek szinte fantasztikus fokozódása, bármilyen helytelen vagyonmegosztás mellett is, karöltve jár az átlagos életszínvonal emelkedésével. De a legérdekesebb az, hogy Szovjetországban a mai rendszer vezetőférfiai is rájöttek arra, hogy a legnagyobb nehézség, amivel meg kell küzdeniök, a tőkehiány s hogy addig a nagy tömegek megélhetését javítani nem lesznek képesek, amíg ezen nem segítenek.

Az a kölcsönhatás, amely a nemzeti vagyon és jövedelem megoszlása és a takarékoság közt fennáll érthetővé teszi, hogy az állam és egyáltalában a közszolgáltatások szedésére jogosult önkormányzati testületek háztartása nagy befolyást gyakorol a takarékoságra. Hiszen az államháztartás — ez alatt a következőkben, mindig az összes közszolgáltatások szedésére jogosult alakulatok háztartását is értem — ismétlem, az államháztartás mikénti berendezése, a közszolgáltatások rendszere és mérve s az, hogy minő szükségletek kielégítése vonatik be az államháztartás körébe, végül hogy azok miképpen elégítetnek ki minden egyébnél és különösen minden egyéb közhatósági tevékenységnél jobban be-

folyásolja a nemzeti vagyon és jövedelem megoszlását. Az államháztartáshoz való vonatkozásban tehát a takarékoság két szempontból tárgyalandó. Az első közvetlen szempont a takarékoságnak magának az államháztartásban való érvényesülése, a másik közvetett szempont az a befolyás, amelyet az államháztartás mikénti berendezése a magánosok takarékoságára, a tőkeképződésre gyakorol.

A takarékoságnak az államháztartásban más a jelentősége, mint a magánháztartásban. Az államháztartás hivatásszerűen nem termelő, de fogyasztó gazdálkodás, nem feladata a közvetlen termelés és a tőkeképzés. Sőt erre — hacsak az állam (község stb.) magángazdaság) tevékenységet is nem fejt ki, ami a legszélsőségesebb esetben is csak másodlagos feladata lehet, — az államháztartás nem is képes. A tőkegyűjtés csak előzetes termelésnek lehet az eredménye, tehát magán gazdasági tevékenység még akkor is, ha kivételesen az állam gyakorolja. Ha pedig az állam a magánosok által fizetett közszolgáltatások egy részét teszi félre, akkor ez tőkegyűjtés ugyan, de a magángazdaságok, nem pedig az államgazdaság termelésének az eredménye s az államnak ekkor csak az a szerepe jut, hogy a magángazdaságok termelésének a feleslegét Összegyűjti s további termelés céljaira rendelkezésre bocsájta, amit melleleg megjegyezve, rendszerint rosszabbul old meg, mint ha ezt kizárólag a magángazdaságokra bizza.

Az államháztartásban, annak fogyasztó gazdálkodás jellegéből kifolyólag, a takarékoságnak elsősorban abban kell megnyilvánulnia, hogy az állam feladatait az aránylag lehető legkisebb költséggel oldja meg megfe-

lelően, vagyis hogy az állam feladásaival a lehető legnagyobb eredményt érje el; másrészt abban, hogy az állami feladatok hőre gondosan és az állampolgárok teherbíró képességét túl nem haladó mérvben állapítsák meg.

A magángazdaságban is fontos valamely szükségletnek minél jobban s emellett minél olcsóbban való kielégítése, amit azonban a magángazdaság terén inkább a jó beosztás, mint a takarékoság fogalma alá kell sorolnunk; mert magángazdasági vonatkozásban a takarékoság fogalma a tőkegyűjtés számára van lefoglalva. Tagadhatatlan ugyan, hogy a magánszükségletek¹ nek minél jobban és emellett minél olcsóbban való kielégítése a tőkeképződés szempontjából nem közömbös, mert ha jövedelmemből szükségleteimet célszerűbben és olcsóbban elégítem ki, többet tehetek félre, mintha ugyanazon szükségleteknek ugyanoly módon való kielégítésére többet költök, vagy ha ugyanannyit akarok félretenni a szükségletek drágábban való kielégítése esetén, akkor kevesebb szükségletet elégíthetek ki. De ezért magángazdasági vonatkozásban a lényeg azon van, hogy a jövedelem egyrésze félretétessék és bár egyéni szempontból egyáltalán nem közömbös, hogy ez jó beosztás vagy az igények leszállítása útján éretik-e el, mégis a szükségletek minél gazdaságosabb módon való kielégítésének a magángazdaságban nincs ez a közgazdasági jelentősége, mint az államháztartásban.

Az államháztartás szükségletét túlnyomóan közszolgáltatásokból kell hogy fedezze s így is fedezi. Vagyis az állam feladatainak teljesíthetése érdekében a magángazdálkodás eredményeinek egy részét a maga céljaira

veszi igénybe, aminek ellenében természetesen az állami feladatok teljesítése a magánosok tevékenységének eredményeit lényegesen fokozza, sőt egyenesen feltétele e tevékenység eredményességének. Ezért nem képzelhető szűkebb látkörű felfogás, mint az, amely ellentétet akar megállapítani a magángazdaságok tevékenysége és a közszolgáltatásoknak az államháztartás céljaira való leadása iránti kötelesség közt, — különösen ha ezek a közszolgáltatások a fenti értelemben takarékosan használatnak fel. Ezzel szemben áll azonban az, hogy a magántevékenység eredményeinek minél nagyobb részét veszi az állam közszolgáltatások útján igénybe, annál kisebb része marad az egyén rendelkezésére, s ha e kisebb részből szükségleteit változatlanul akarja kielégíteni, annál kevesebb marad tőkeképzésre. Államháztartási szükségletek és tőkeképződés ennyiben tehát fordított viszonyban állanak, amit csak részben ellensúlyoz az, hogy az állami szükségletek okszerű kielégítése a magántevékenység eredményességét fokozza, sőt részben a magán-szükségleteket csökkenti s ílymódon a tőkeképződés lehetőségét előmozdítja, nem is említve azt, hogy az államháztartás beruházásai, ha okszerűek és hasznosak, közvetlenül gyarapítják a nemzeti tőkét.

Ezekből a röviden jelzett körülményekből is kitűnik, hogy *az államháztartás mikénti berendezésének minő óriási közvetett hatása van a takarékoságra, azaz a belső tőkeképződésre.*

Minél több feladatot ölel fel az állam működési körébe, s minél költségesebben oldja meg azokat, annál nagyobb lesz a magángazdaságoknak a közszolgáltatások útján való megterhelése és annál kisebb lesz a

tőkeképződés lehetősége. Másrészt minél kevesebb közszolgáltatást szed be az állam, minél több gondot fordít feladatkörének megállapításánál arra, hogy lehetőleg fokozza a magánosok tevékenységének eredményességét, minél gazdaságosabban használja fel a közszolgáltatások eredményét s minél jobban megkönnyíti e felhasználás által a magángazdaságok helyzetét, annál inkább előmozdíthatja ezáltal a tőkeképződést. Végül nem közömbös az sem, hogy miként oszlik meg a közszolgáltatások terhe. Mindenesetre helyes a csekély jövedelemmel bíró osztályok kiemelése, bár e tekintetben nem hagyható figyelmen kívül az, hogy az állam feladatai teljesítése révén részben olyan elsőrendű magán szükségleteket elégít ki, amelyeknek kielégítése az állam bármely polgárára nézve éppen olyan nélkülözhetetlen fontosságú, mint a létminimum fogalma alá egybefoglalt egyéb szükségletek kielégítése. De az is bizonyos, hogy minél nagyobb az egyéni jövedelem, a közterheknek aránylag annál nagyobb részét bírja el, s így semmi sem indokoltabb e téren, mint a progresszív megadóztatás. De ennek is megvan a maga józan határa. Láttuk, hogy minél nagyobb a jövedelem, annál több megtakarítás lehetőségét nyújtja s így vigyázni kell, nehogy a progresszív adóztatás megbénítsa a tőkeképződést. Ugyanezen szempontoknak kell érvényesülniük a munkanélküli jövedelmek és az örökségek egyébként népszerű és tetszetős, kellő határokon belül indokolt, fokozottabb megadóztatása terén is.

A tőkeképződésnek a nagy jövedelmek szigorúbb megadóztatása által való lassítását némileg ellensúlyozni alkalmas a modern szociálpolitika egy másik követel-

ménye, a munkásbiztosítás. A munkásbiztosítás intézményének a terjedése, különösen a rokkantság és öregség elleni biztosítás, a társadalmat számottevő megtakarításokra kényszeríti s amennyiben a munkásság a biztosítási díj egy részét tényleg fizeti, ez olyan megtakarítás, amely az államhatalom kényszerítő rendelkezései nélkül aligha állana elő. Viszont a közvetlenül vagy közvetve a vállalkozó által befizetett biztosítási díjak révén keletkező tőkeképződés tulajdonképpen rendszerint csak az önkéntes tőkeképződést helyettesíti, tehát nem jelenti a tőkeképződés fokozását. A munkásbiztosítás egyébként eléggé nem pótolható intézményének a tőkeképződésre gyakorolt kedvező hatása ily módon az ellenkezővé csaphat át, ha ez az intézmény nincs kellő összhangban a magángazdaságok teljesítő képességével, mert ez esetben a biztosítási díjak mint az egyéb közszolgáltatások általában, egyenesen a tőkeképződés rovására mennek, s a magángazdaságok túlterhelése folytán előáll az a csökkenése a tőkeképződésnek csak részben ellensúlyozható a munkásbiztosítás révén összegyűlő tőkék által, minthogy a dolog természete szerint a munkásbiztosítás fejében fizetett díjaknak csak egy része fordítatik tőkésítésre. Nagyon fontos az így összegyűlő tőkék mikénti felhasználása. A többtermelés és az átlagos életszínvonal emelése érdekében ezek a tőkék legalább is addig, amíg a gazdasági életnek tőkével való ellátása terén a telítettségnek jelei nem mutatkoznak, a magángazdaság tőkés szükségletének kielégítésére lennének felhasználandó, amivel nagyobb szolgálatot tesznek az alsóbb néposztályok életszínvonalának tartós emelése érdekében, mint ha bármily üdvösnek látszó szociális célok szolgálatába

állíttatnak is. A legtágabb értelemben vett államháztartásnak úgy a kiadási, mint a bevételi oldalon való mikénti berendezése, annál a bonyolult és sokszoros kölcsönhatásnál fogva, amelyet az a nemzeti vagyon és jövedelem mikénti megosztására és ezen keresztül a tőkeképződésre gyakorol, ezt a kérdést a modern állam legsúlyosabb problémájává avatja, melynek mikénti megoldására bizonyos irányelvek felállíthatók ugyan, de amelynek adott esetben az egyes részletekig menő mikénti kezelésére a tudomány útmutatást nyújtani nem tud, a nemzetben rejlő eleven erők mérkőzéséből kifejlődő közakarat és az ezt irányító államférfiúi intuíció lévén csak képes megtalálni a helyes utat s a nemzet gazdasági előrehaladása, pangása, illetve visszafejlődése lévén az egyedüli megbízható, sajnos csak utólag alkalmazható kritériuma annak, hogy a követett út helyes volt-e, vagy sem.

Sokan azt hiszik, hogy a belső tőkeképződés hiánya külföldi tőkék igénybevételével pótolható. Annál a szoros kapcsolatnál fogva, amely minden elzárkózást törekvés dacára, az egyes közgazdasági területek gazdaságát manap egybeforrasztja, kétségtelen, hogy amit fentebb a takarékoságnak, termelésnek és fogyasztásnak kölcsönhatása tekintetében egyes közgazdasági területekre való vonatkozásban mondtunk, a világgazdaságra a maga egészében is áll. Nagyon csábító volna, de az idő előrehaladottsága nem engedi meg s különben is elterelne némileg előadásom tárgyától ennek a kölcsönhatásnak a nemzetközi viszonylatokban való bővebb taglalása, mert a világgazdaságban manap észlelhető jelenségek részben erre vezetendők vissza. De

annyi bizonyos, hogy ez a kölcsönhatás világgazdasági téren is nyilvánul és így elvben tényleg nem lehetetlen, hogy valamely gazdasági terület bőséges tőkeképződése más a tőkeképződésben visszamaradó gazdasági terület gazdasági életének élénkítését szolgálja, mert e terület fogyasztóképességének emelése által a tőkegazdag gazdasági terület termelése is nagyobb előnyöket tud vagy vél a maga számára biztosítani, mint ha a külföldön elhelyezett tőkefeleslegét saját területén fektetné be vállalkozásokba, vagy ha mint a hazai tőkeképződésre pillanatnyilag nem szükséges feleslegét elfogyasztaná. Ez történik ma nagy mértékben az Északamerikai Egyesült Államok s részben Nagybritannia részéről, nem változtatván a lényegen az, hogy a külföldi kihelyezéseknek, különösen látszólag részben egyéb indító okai, mint a fizetési mérleg alakulását befolyásoló békeszerződési feltételek stb. vannak. Külföldi hitelek nyújtására vezethet, legalább átmenetileg az is, hogy valamely közgazdasági terület magángazdaságainak nagyobbak a megtakarításai, mint aminő az illető terület közgazdaságának a tőkeszükséglete. Ez az eset állott fenn a háború előtt Franciaországban. A külföldi tőke kölcsönvételének, a kölcsönvevő terület gazdasági életének élénkítésére tényleg lehet olyan hatása, mint a belső tőkeképződésnek, különösen ha ezek a külföldi tőkék okszerűen fektettetnek be. De ilyen kizárólag vagy túlnyomóan külföldi tőkék igénybevételén alapuló gazdasági fejlődés ha nem jár karöltve a belső tőkeképződés fokozásával, tartós és állandó természetű nem lehet; csak mint átmeneti állapot járhat üdvös hatással, de nem emelheti tartósan a lakosság életszínvonalát. Tévednek

tehát azok, akik azt hiszik, hogy a belföldi tőkeképződés állandóan pótolható külföldi tőkék igénybevételével s hogy ez nem vezet végső eredményében a nemzet elszegényedésére, az életszínvonal sülyedésére. A külföldi tőkék igénybevételére alapított közgazdaság mindig függő viszonyba, többé-kevésbé gyarmati helyzetbe kerül a tőkét nyújtó közgazdasággal szemben s az a veszély fenyegeti, hogy a külföldi tőke vissza vonul, ha ott, ahonnan ered, a tőkeképződés és a tőkeszükséglet viszonya megváltozik, vagy ha a kölcsönvevő terület gazdasági viszonyainak alakulása nem kielégítő, ami a külföldi tőkét igénybe vevő közgazdaságra végzetes csapást jelenthet.

A tőke visszavonásban rejő ez a veszedelem különösen nagy, ha a külföldi tőke rövid lejáratú kölcsönök alakjában lett rendelkezésre bocsátva. Kisebb a veszedelem hosszú lejáratú kölcsönök esetében s még kisebb, ha a külföldi tőke a belföldi vállalkozásokban való részvétel formájában helyezkedik el, aminek leggyakoribb alakja manapság részvények megszerzése. De ez viszont azzal a veszéllyel jár, hogy a külföldi vállalkozók túlságos befolyást nyernek az illető gazdasági terület gazdasági életének mikénti alakulására s emellett a vállalkozói nyereségnek az a része, amely a belföldi tőkeképződést és tőkepótlást van hivatva szolgálni, könnyen külföldre vándorolhat. A külföldi tőkének kölcsön alakjában való igénybevétele még azzal a hátránnyal is jár, hogy túlságos magas kamatot kell a külföldnek fizetni, nem ritkán magasabbat, mint a minőt a vállalkozás hozadéka megbír. Ez a veszély annál nagyobb, minél kedvezőtlenebb a belföldi tőkeképződés

aránya a külföldi tőke igénybevételéhez képest. Külföldi tőkék igénybevétele ezek szerint csak mint átmeneti kiegészítő eszköz járhat kedvező eredménnyel. A gazdasági élet erőteljes fejlődését, a lakosság élet-színvonalának állandó fokozatos emelkedését csak a kellő arányú belföldi tőkeképződés, a nemzeti termelés és fogyasztóképesség ebből szervesen eredő növekedése biztosíthatja.

Előadásom végére érve, szinte restellem, hogy annyi közhellyel untattam Önöket. Ha végig tekintek előadásom menetén, be kell vallanom magam előtt, hogy nem igen mondtam olyant, — ha egyet-mást talán más szavakkal is, — amit minden, a közgazdasági tudomány elemeivel foglalkozó tankönyvben meg nem találunk. És sajnos — közállapotainkra ez nem valami jó világot vet, — úgy érzem, még sem volt teljesen hiábavaló ezeknek az elemi igazságoknak a felelevenítése. Az az új irányzat, amely olyan könnyedén kimondja azt, hogy az új fejlődés a régi közgazdasági tantételeket megdöntötte s ami nagyon kedves sokaknak, mert felmenti őket saját maguk előtt attól, hogy ezeket az általuk nem vagy nem jól ismert tantételeket megtanulják, az a gazdasági demagógia, amely a nagy tömegek és az infláció folytán tönkrement középosztály jogosult elégedetlenségét és jobb életszínvonal elérésére irányuló nagyon is érthető törekvését egészséges és jó közgazdasági politika követelése és az erre egyedül vezető helyes útnak kijelölése és felvilágosító munka útján a köztudatba való átültetése helyett, az elégedetlenség szítására, a látszólagos érdekellentétek fokozására, a más hátrányára való jobb megélhetés lehetőség-

gével való bízattásra használja fel, — az ilyen elemi igazságok hangoztatását kötelességévé teszi mindenkinek, aki házija sorsáért aggódik.

Tisztán elvi alapokon álló fejtegetésekre szorítkoztam, igyekeztem tartózkodni minden a napi politikába vágó célzástól, nem akartam sem bírálni, sem programot adni, csak egyszerűen kifejtteni azt, hogy egy a közgazdasági viszonyok fejlődésére életbevágó kérdésben hogyan kell alakulnia a közfelfogásnak s az így kialakult közfelfogás alapján minő állapotoknak kell ki-fejledniük, ha azt akarjuk, hogy hazánk gazdasági helyzete jobbra forduljon.

Báró Madarassy-Beck Gyula

beszéde a Teleszky János tiszteletére rendezett vacsorán:

Igen tisztelt Uraim.

Azt hiszem az itt jelenlévő egész társaság teljes mértékben azon előadás mély hatása alatt áll, amelyet Teleszky Jánostól az imént hallottunk. A francia Kamarában szokásos, hogy az úgynevezett nagy beszédeket, amelyeknek jelentősége olyan, hogy ephemer hatásukat állandósítani és a parlament lokális kötöttségéből kiemelve a legszélesebb körben általánosítani kívánja, kinyomatnak és plakátírozatnak. Jó volna Teleszky János mai előadására a takarékoságról ezt a francia parlamenti szokást behozni, annak kinyomatását elrendelni, a legszélesebb körben terjeszteni, de különösen eljuttatni az ország nagyhatalmú vezetőinek íróasztalára, akiknek elsősorban szólott.

Teleszky János a maga súlyos megállapításait nagy-

szerű mély járású és logikus koponyájával tökéletes elméleti rendszerbe foglalta. Ennek az elméletnek gyakorlati alkalmazásával, a politikával, az ország nagy problémáival és a kormány eltévelyedéseivel ebben a kérdésben megnevezetten nem foglalkozott. De úgyszólván minden mondata, minden megállapítása mögött nevek csillogtak — ha szabad ezt a kifejezést használnom. — A mai túlfeszített adórendszerrel szemben, amely a belső tőkeképződésnek az országban egyenes kerékkötője, a kormány egy olyan gazdasági politikát folytat, amely a szükséges kiadásokat az elodázható és felesleges kiadásoktól nem tudja megkülönböztetni. Vagy ha különböztet, ez a különböztetés abban áll, hogy igen csak szükséges investíció elmarad, nagyon sok elodázható megvalósítatik és egy megmagyarázhatatlan hajlandóság mutatkozik az egészen felesleges luxus-kiadások iránt, amelyek a lerongyolt ország teherbírásával semmiféle arányban nem állanak.

A takarékoság elvét, amelyet a kormány az országgal szemben hirdet, önmaga semmiben sem tartja szem előtt.

Az elégedetlenség az országban napról-napra nő. Bizalmatlanság, nyugtalanság lesz úrrá a lelkeken és a kormány politikájában nincs egyetlen egy jelenség amelyből az eddigi téves irány megváltoztatására egy megváltozott irányú gazdasági politikára reményt lehetne meríteni.

A túldimenzionált bürokratizmus, amely a budget kiadási tételeinek több mint felét veszi igénybe, amely a gazdasági életet mind fokozottabb és fokozottabb mértékben sajátítja ki, csak egyike azoknak a jelensé-

geknek, amelyek a legnagyobb aggodalomra adnak okot. Most, hogy a tizenkettedik óra után, ezelőtt két hónappal a kormány egyszerre felébredt arra a gondolatra, hogy egy napi egy millió pengő passzív kereskedelmi mérleg mellett a kivitel kérdésével mégis csak foglalkozni kell és két minisztert e célból utazni küldött, az eredmény megint csak két állami exportintézmény felállítására, amelyeknek működése eltér az államnak eddig mutatott gazdasági funkciói mellett — nagy várakozással igazán nem tekinthetünk. Jellemző az a tény, hogy nem egy, hanem két exportintézet állítatik fel, mert a Bud gazdasági miniszter által reprezentált egységes gazdasági politikát Mayer földművelésügyi miniszter úr nem fogadja el és továbbra is az ő eddigi gyönyörűséges eredményeket felmutatott külön utjain kíván járni.

A kormánynak ezt a bürokratikus gazdasági politikáját egy nagymérvű, egyenesen meglepő dilettantizmus mellett, egy talán rendszerében homályos, de céljaiban eléggé világos osztálypolitika vezeti. Bizonyos osztályok kiszorításáról van szó a gazdasági életből és más osztályok abban való elhelyezéséről. Sokkal olcsóbb és sokkal elviselhetőbb volna az országra nézve, ha az általa kedvezményezett osztályok, vagy csoportok megélhetését egyenes karitatív alapon in partibus infidelium biztosítaná. Arra a francia bankárra kell önkéntelenül is gondolnom, aki leányát egy fiatal arisztokratához adta férjhez 300,000 frank évi apanage-al. Mikor azután veje jelentkezett nála azzal, hogy ő ezt az apanage-t meg akarja szolgálni és bankjában dolgozni szeretne, az após ezt felelte:

„Gazdag ember vagyok, elbírom a 300,000 frank apanage-t, sőt elbírnám talán a dupláját is, de azt, hogy cégem részére üzleteket kössél, azt nem bírnám el, abba bele kellene pusztulnom“.

Abban a folyton fokozódó bizalmatlanságban, amellyel a gazdasági élet a kormány gazdaságpolitikáját kíséri és amellyel hovatovább lidércnyomásként nehezedik a lelkekre és tönkresilányítja az élet, a fejlődés, a haladás legfontosabb éltető elemét a bizakodást, a munka eredményében való hitet, végtelenül jól esett ma Teleszky János komoly intő szavát hallanunk. Ebben az országban, amelyben az utóbbi időben majdnem fokozatos fejlődését lehet kimutatni a dilettantizmusnak, amelyben felületesség, könnyed, hogy ne mondjam léha felülhelyezkedés a gazdasági tudás és megismerés régi megállapításaival szemben napirenden van, egy országban, amelyben a frázisoknak annyira domináló szerep jutott és amelyben az utóbbi időben nem egyszer önkéntelenül kellett, hogy felmerüljön az a gondolat, hogy a köz egyetemes érdekein kívül az ország gazdasági vezetésében más érdekek nem-e érvényesülnek, mérhetetlen érték Teleszky János. Teleszky János, akinek végtelen komoly, lelkiismeretes tudása úgy az elmélet, mint a gyakorlat terén, akinek alapossága és megfontoltsága minden elébekerülő kérdésnek a végsőig, hogy ne mondjam veséig menő minuciózus és logikus feldolgozása páratlan kvalitásait képezik, aki egy hosszú dicsőséges közpályán soha egy frázist nem használt és akiről még legádázabb ellensége sem állíthatta, hogy valaha egyebet ismert a közszempontnál.

Nem érzi-e Teleszky János, hogy S. O. S. jelek

mutatkoznak az ország gazdasági életében, nem érzi-e, hogy ezek a jelzések az ország egzisztenciájáért való aggodalomból fakadnak és hogy elérkezett az utolsó óra arra, hogy változás következék be. Nem érzi-e Teleszky János, hogy ebben a változásért való küzdelemben neki vezéri szerep keltene, hogy jusson és hogy az a nagy nyugtalanság, az az ijedt bizalmatlanság, amely folyton fokozódik, őt hívja vezetőnek?

Én kérem Teleszky Jánost, hogy hallja meg ezeket a S. O. S. jeleket és arra emelem poharamat, hogy a gondviselés az ő hatalmas erejét, az ő rendkívüli szellemi és erkölcsi tulajdonságait, azt a páratlan értéket, amit személye ennek az országnak képvisel, sokáig tartsa meg. (Hosszantartó, lelkes éljenzés.)